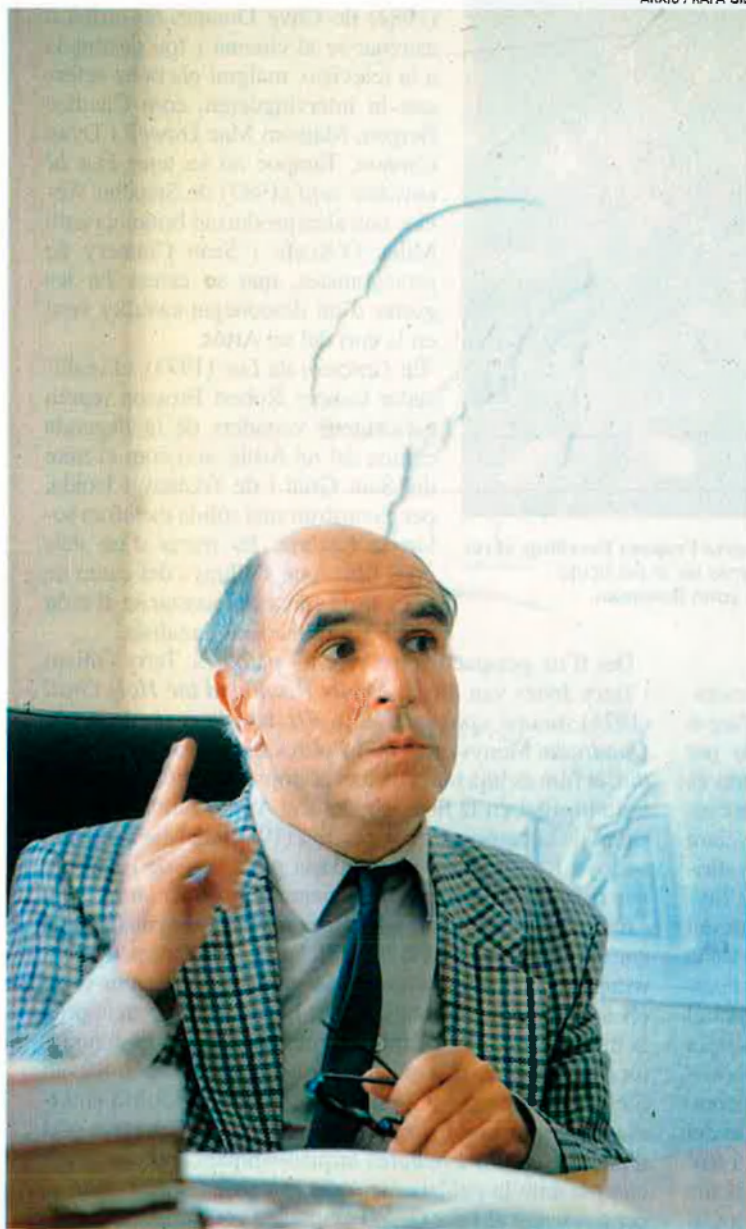




# A propòsit del Greal

Albert Hauf, catedràtic de Literatura de la Universitat de València, és un bon coneixedor de la tradició literària i històrica de la cultura catalana. En aquesta entrevista, conduïda per l'historiador J. V. Escartí, Hauf apunta moltes dades curioses al voltant del Sant Greal.

ARXIU / RAFA GIL



"La llegenda del Sant Calze encara pot donar productes de major o de menor qualitat, com les aventures de l'Indiana Jones."

El Sant Calze que es conserva a la Seu de València és una copa de cornalina translúcida i de forma semisfèrica que hi ha rebut culte des que el 1437 Alfons el Magnànim el cedí a aquella institució eclesiàstica. Venerat com l'autèntic calze en què nostre senyor Jesucrist instituí l'Eucaristia, fou, durant l'Edat Mitjana, objecte d'històries i llegendes que han arribat als nostres dies. Motiu d'inspiració religiosa, fou també un tema literari que va suggerir aventures cavalleresques, amb el rei Artús al cap. D'aquell món artúric —nòrdic, gaèlic, normand, bretó i cèltic en definitiva— passà a la resta d'Europa. L'obra de Chrétien de Troyes o de Robert de Boron recollia aquelles tradicions mesclades amb l'evangeli apòcrif de sant Nicodem i d'altres i foren de les primeres a donar forma literària a tot aquell món que idealitzava les relacions feudals. Tanmateix, el seu influx perdurà i al segle XV encara trobem *La morte d'Artur* de sir Thomas Malory, la darrera de les grans compilacions de la matèria de Bretanya. A les terres de parla catalana, la història del Sant Greal era una "matèria" coneguda, almenys d'ençà que al segle XIV hom traduís a la nostra llengua una de les versions franceses.

El Dr. Albert Hauf és catedràtic de la Universitat de València i un especialista en la literatura catalana medieval, però també amb amplis coneixements de la literatura medieval europea. No debades va ser professor a la Universitat de Cardiff durant molts anys i és, per això, un bon nexa entre l'illa artúrica i la nostra cultura mediterrània.

—Per això, voldríem saber, fins a quin punt aquell món artúric, lligat al Sant Greal, es pot detectar en la nostra llengua medieval i de quins textos disposem, a banda de la traducció de la *Queste du Saint-Graal*.

—A banda d'aquesta traducció a què fas referència, les petjades del Greal i del món artúric, tot i que no són massa abundoses, es poden trobar, per exemple, al *Tirant*. Allà apareix el rei Artús, enmig de la cort de Constantinoble. I es pot interpretar de moltes maneres, però jo crec que és per fer una crítica a la societat de Constantinoble: Artús apareix



allà com un animal de circ. D'alguna manera, l'Artús que hi apareix és un perfecte desconegut, per als cavallers presents. Artús apareix com un "momo", com si fos una dansa del Corpus. I és, en certa manera, una forma de posar de relleu que la cavalleria antiga va perdent-se. Per contra, a la *Faula* de Torroella, la imatge d'Artús encara té una significació positiva. Ara bé, tota aquella tradició eucarística que ve a representar el Greal i l'obra de Troyes o Boron, la seua descendència posterior, és una cristianització de llegendes molt més antigues. A partir del Concili Laterà, del 1215, si no m'equivoque, és quan pràcticament es fa oficial la idea que dins l'hòstia consagrada es feia realitat el cos i la sang de Crist. Això atorgava poder, a més, als capellans, al clergat. Per això serà que en aquest segle XIII apareixerà la llegenda del Greal, i hi són reciclades les llegendes cèltiques i àries, com va demostrar un gal·lès, Sherman Loomis, el qual explica que les llegendes de Perceval o del rei Pescador, que eren en principi llegendes de recerca d'un mateix, són cristianitzades i simbolitzades en aquest Greal. En definitiva, es capgiren les llegendes paganes i es fan cristianes.

Perceval era un infant estúpid i esdevé un heroi a la recerca del Greal. És un procés ben interessant que pot resseguir-se també en l'art. Un procés que

ARXIU

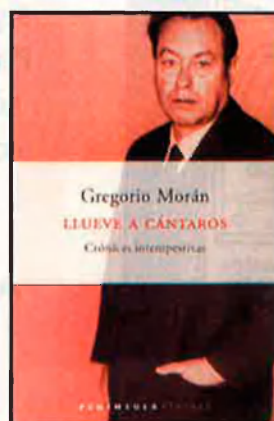


**El Sant Calze arribà al segle XV a la ciutat de València amb el rei Alfons V el Magnànim. Dècades abans la relíquia havia estat en mans del rei Martí el Humà, que el va rebre l'any 1399 de mans de l'abat de San Joan de la Penya.**

**ANAGRAMA**

**PENÍNSULA**

**MUCHNIK EDITORES**



**EDICIONS 62**

**EMPÚRIES**

**EDICIONS 3i4**

**FELICITEM ELS "15 ANYS DEL SETMANARI EL TEMPS"**

naixeria, segurament, en un àmbit monacal. La religió cristiana, que sempre es comporta de manera sincrètica, absorbeix tot el que pot de les tradicions anteriors.

—Com bé saps, el Sant Calze havia estat dipositat a Sant Joan de la Penya i d'allà passà a la casa reial dels Barcelona en temps de Martí l'Humà, just el 1399. No cal dir que, per a la nostra monarquia, la possessió d'una peça com aquella en la seua col·lecció privada no era gens menyspreable.

—En efecte, segurament allò fou un intent de relacionar o d'identificar la casa d'Aragó amb aquell símbol. La possessió del Calze havia d'atorgar prestigi, necessàriament. El Sant Calze sembla que també pot relacionar-se amb algun altre lloc del món pirinenc. Riquer crec que interpretava una de les pintures de Taüll en aquest sentit, ja que la connectava amb una representació antiga del Greal...

ARXIU



Exemplar de la Biblioteca de Catalunya

“Les petjades del Greal i del món artúric en la cultura catalana, tot i que no són massa abundoses, es poden trobar, per exemple, al ‘Tirant’.”

—I, fins a quin punt creu que podem veure un pagament, en l'acte del Magnànim, que cedí a València el Calze, quan justament el regne valencià havia estat la clau que havia permès l'accés dels Trastámara a la Corona d'Aragó?

—Crec que podria entendre's així, com una mostra de reconeixement. Em sembla una idea intel·ligent. Però en certa manera, a més, també va ser una manera de reconèixer el trasllat dels àmbits polítics importants a la península, en aquell segle XV: entre Catalunya i Castella, entre Catalunya i Aragó, una terra més neutral, que era València. I en un moment com és el XV en què l'esplendor valencià és innegable.

És evident que el món cavalleresc en estat més o

menys pur anà extingint-se a mesura que avançava el Renaixement. A València, però, la presència del Sant Calze potser va mantenir viva la tradició: vull dir que, si bé no al nivell literari, almenys sí que podem parlar d'una presència “real” d'aquell culte que revestia una importància ben destacada i que acabaria lligant amb les noves doctrines post-tridentines que a València tingueren el seu màxim exponent en el beat Joan de Ribera, fundador precisament del Col·legi del Corpus Christi.

És a València que es conserva amb més esplendor la festivació del Corpus, quan s'elimina a altres ciutats, com ara Barcelona. La celebració del Corpus com una festa paradigmàtica demostra que era aquella la màxima festa de la ciutat: és pur teatre. I doctrina per al poble. Ara molta gent ja no sap qui són aquelles figures que apareixen a la processó del Corpus, però abans tothom entenia les figures

al·legòriques que hi apareixen. El segle XVII, en efecte, continuà amb aquell culte, si tenim en compte que el Barroc és segurament el gran moment de les relíquies. La presència a València del Sant Calze podria detectar-se, també, en tot el que significà l'obra del Patriarca Ribera: el seu col·legi és un col·legi eucarístic. El Sant Calze està allà. Al Col·legi es pot veure un art eucarístic. A les pintures de Ribalta apareix el Calze de la Seu de València precisament.

—En arribar la pre-il·lustració, els homes preocupats per destriar el gra de la palla, també es posaren, en tot allò de les relíquies. El Sant Calze, que si era vertader era una de les més grans peces vinculades a Crist, rebé una especial atenció. Es publicaren diversos sermons defensant-ne l'autenticitat i un home com Agustí Sales va publicar, per exemple, el 1736, una Disertación històrica, crítica y expositiva del Sagrado Cáliz, pot-

ser contestant algunes crítiques que s'hi havien fet. —Sales era el Titus Livi valencià. Té fama de ser un home molt erudit: coneixia les fonts, i les feia servir correctament, com pot veure's al seu llibre sobre el monestir de la Trinitat. Però és cert que també sap dir alguna mentida, si cal. Com ara quan calla la il·legitimitat de sor Isabel de Villena, que ell coneixia perfectament. Ara bé, això és propi dels historiadors, vull dir que des dels humanistes, que acceptaven que si una llegendada col·laborava a engrandir les glòries d'un país, havia d'acceptar-se, els erudits s'havien esforçat a demostrar la bondat d'aquelles creences que consideraven positives. De manera que no m'estranyen aquests escrits de Sales ni d'altres en aquest sentit. Només amb la crítica

**“La presència a València del Sant Calze podria detectar-se en tot el que significà l'obra del Patriarca Ribera: el seu col·legi és un col·legi eucarístic. El Sant Calze està allà. Al Col·legi es pot veure un art eucarístic.”**

que es farà, després, des de dins –amb Mabillon i els bolandistes– podia contrarestar els atacs que es feien des dels àmbits de la cultura protestant a totes aquestes creences de la religió catòlica. Però el Sant Calze, que jo sàpia, no passà cap d'aquests processos.

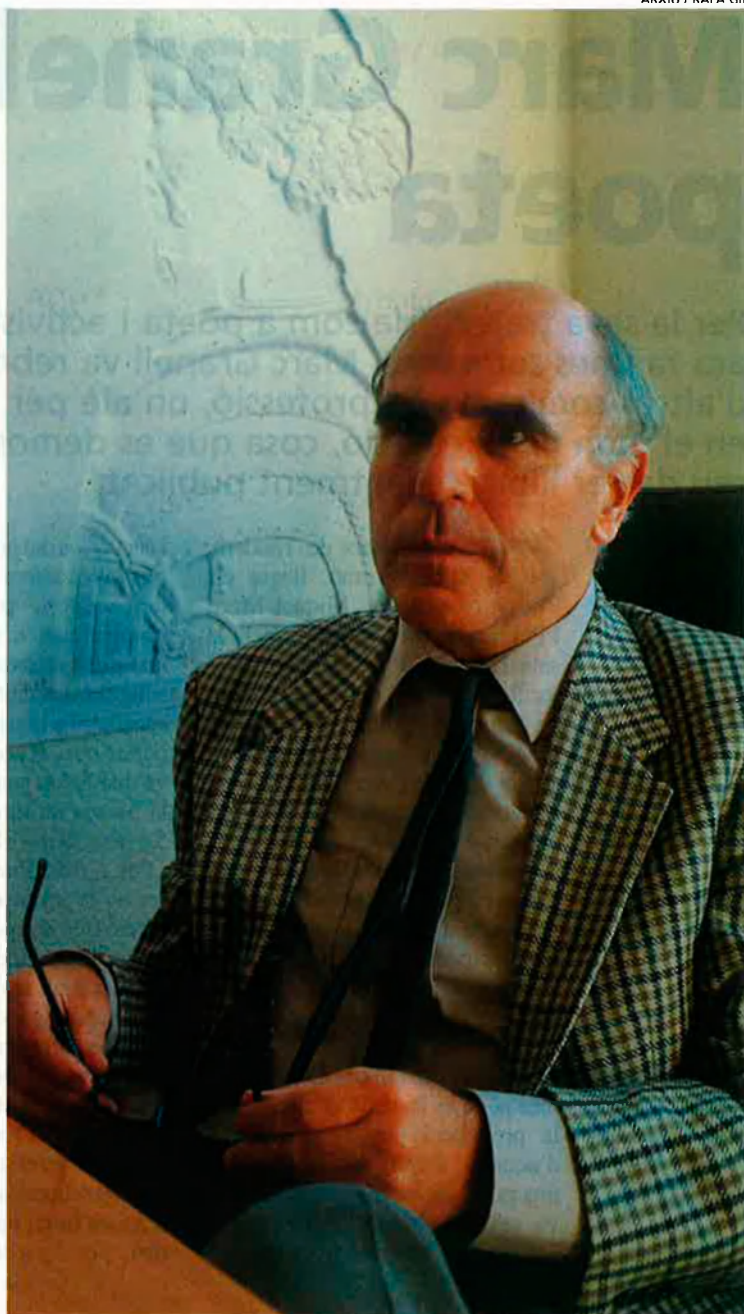
—*El Romanticisme, a Alemanya i als països del centre i del nord d'Europa, va comportar la redescoberta del món medieval. Wolfram von Eschenbanch elaborà una versió dels textos que parlaven del Greal i aprofitaren al Parsifal de Wagner. Però, i la cultura catalana? Ha recreat, el món de les lletres catalanes, les llegendes i les històries vinculades al Sant Calze conservat precisament a la Catedral de València, de la Renaixença ençà? Li prestaren alguna atenció, a banda de la purament erudita d'un home com Roc Chabàs, que redactà la seua monumental La catedral de València?*

—No conec que els homes de la Renaixença hagen treballat sobre el Sant Calze de València. A Barcelona, per exemple, el wagnerisme ocupà un lloc destacat, però no crec que la cultura catalana haja aprofitat mai el fet que en terres nostres es conserva una "reliquia" com aquesta. No s'ha aprofitat com a tradició cultural per a coordinar alguna cosa concreta, ni res semblant. Ni Verdaguer, ni Llorente, crec que no en diuen res. No em sona que aquells autors romàntics ho hagen aprofitat. Ni en els àmbits de la literatura popular, ni en els del teatre popular tampoc. Tampoc les novel·les en castellà que redactaren el autors romàntics locals no s'hi dedicaren. El rei Encobert, els cavallers de Montesa, per exemple, interessaren a Boix, però no el Sant Calze de València. Aquell Sant Calze només podia interessar, segurament, un estudiós tan assenyat com Chabàs.

—*El Sant Calze, literàriament avui encara dona fruits. N'és un exemple l'obra de Peter Berling, que no em diu res especialment, però que ha estat un èxit de vendes a València. El Calze em sembla que no ha produït descendents literaris, però existeix una Germandat del Sant Calze del Cos de la Noblesa Valenciana, fundada el 1917 i que encara funciona i està integrada per espanyols catòlics i títols del Regne o primogènits de títol. Un record del passat, d'un món que desapareix o ha desaparegut ja del tot?*

—La llegenda del Sant Calze encara pot donar productes de major o de menor qualitat: per exemple, les aventures de l'Indiana Jones, magnificades per la gran factoria del cinema americà. Potser, la figura del Greal té alguna cosa de transcendent, en tant que porta lligada la idea de purificació, i tot això pot influir sobre els creadors, de manera que sempre podrà ser vista de forma més o menys literària. Entre nosaltres, no conec cap obra actual que hi faça referència o prenga el Greal com a excusa literària.

Del que dius d'aquesta confraria, ací, a València, crec que aquesta Germandat fa unes cerimònies im-



pressionants, o almenys jo n'he vist alguna. No es pot demanar més: un ritual pompós, un marc idoni, amb el gòtic exquisit de l'Aula Capitular de la Seu de València i les cadenes del port de Marsella que també hi donà el Magnànim, entre d'altres coses, fan que aquella peça venerable encara tinga un certa vida. Són, però, llegendes que es basteixen sobre la fe. La fe, com ja saps, mou muntanyes. El Greal, després del Concili Laterà, cobrà una nova dimensió; després hi vingué la crítica protestant i la reacció eucarística lògica del catolicisme. Ara potser és només una peça de culte acceptada per la tradició catòlica.

**"No crec que la cultura catalana haja aprofitat mai el fet que en terres nostres es conserva una 'reliquia' com el Sant Calze."**

**Vicent Josep Escartí**